Oceanio

Oceanio estas termaso, kiu inkluzivas la kontinenton Aŭstralio kaj multajn insulojn de Pacifiko. Ĝi havas areon de proksimume 8.500.000 km^2, kaj proksimume 30.000.000 homoj loĝas tie. Oni povas dividi la Pacifikajn insularojn en tri etendareajn grupojn: Melanezio, Mikronezio, kaj Polinezio.

Melanezio inkluzivas la grandan insulon Nov-Gvineo. Nur en Nov-Gvineo oni parolas proksimume mil diversajn indiĝenajn lingvojn. Ĝi estas regiono de granda lingva diverseco. Kaj, laŭ studoj de mitokondriaj genoj, regiono de tre granda gena diverseco.

Oceanio

angle *Oceania*
kontinento

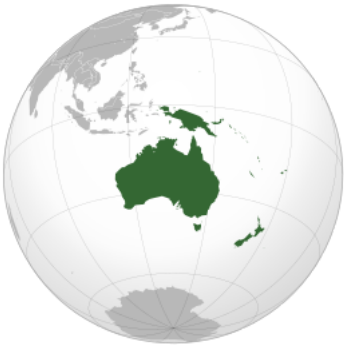

Deveno de nomo: ὠκεανός (ōkeanós), oceano

Lando	14
Plej grandaj urboj	Sidnejo, Melburno, Brisbano, Perto, Auckland, Adelajdo
Areo	8 536 716 km² (853 671 600 ha)
Loĝantaro Denseco	35 670 000 4,18 loĝ./km²
Horzono	UTC+08:00 al UTC-06:00 (UTC+8:00 al -6:00)
Ĉefaj lingvoj	angla, franca

Vikimedia Komunejo: Oceania

Enhavo

Konsisto
Historio
  Historio de Aŭstralio
  Historio de Nov-Zelando
Demografio
Plej grandaj urboj
Kulturo
  Arto
Referencoj
Bibliografio
Vidu ankaŭ

Konsisto

- Aŭstralio
- Melanezio:
    - Fiĝio
    - Nov-Kaledonio
    - Papuo-Nov-Gvineo
    - Molukoj
    - Salomonoj
    - Vanuatuo
- Mikronezio:
    - Federacio de Mikronezio
    - Gvamo
    - Kiribato
    - Marŝala Insularo
    - Nauro
    - Nord-Marianoj
    - Palaŭo
- Polinezio:
    - Kukinsuloj
    - Havajo (ŝtato de Usono)
    - Nov-Zelando
    - Niuo
    - Pitkarna Insularo
    - Franca Polinezio (kun Tahitio)
    - Samoo
    - Tokelao
    - Tongo
    - Tuvalo
    - Usona Samoo
    - Valiso kaj Futuno
- Diversaj insuletoj:
    - Usonaj Malgrandaj Insuloj

Satelita bildo centrita ĉe Oceanio.

Historio

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Historio de Oceanio.

la Historio de Oceanio inkludas la historiojn de Aŭstralio, Nov-Zelando, Havajo, Papuo-Nov-Gvineo, Fiĝioj kaj de aliaj insul-landoj de Pacifiko.

La prahistorio de Oceanio estas kutime dividita en la prahistorio de ĉiuj el ties ĉefaj areoj: nome Polinezio, Mikronezio, Melanezio, kaj Aŭstralazio, kaj tiuj ege varias pri kiam ili estis por la unua fojo loĝataj de homoj — el antaŭ 70 000 jaroj (Aŭstralazio) ĝis antaŭ 3 000 jaroj (Polinezio).

Moai de Ahu Tongariki en Rapa Nui (Paskinsulo).

La apero de certaj skribaj dokumentoj koincidas kun la alveno de esploristoj el Eŭropo, kio kondukas la konstruadon de la historio de Oceanio en la sekvo de la itineroj kaj agado de esploristoj, kio certe estas negativa eŭropcentrisma rigardo al la historio de la kontinento. Post la epoko de la esplorado venis la tempo de koloniismo fare de diversaj potencoj kaj ĉefe de britoj, kiuj markis la kulturan heredon, kaj ekde tiam la historio estis la luktado inter ambaŭ tendencoj, nome koloniisma kaj kontraŭkoloniisma. Grava momento por la historio de la kontinento estis la alveno al tiuj lokoj, tiom for de aliaj centroj de la homaj civilizacioj, kiaj estas Eŭropo kaj Norda Atlantiko, de du gravaj okazaĵoj de la Historio de la mondo, nome la Unua Mondmilito kaj la Dua Mondmilito.

Historio de Aŭstralio

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Historio de Aŭstralio.

La historio de Aŭstralio komenciĝis kiam la homoj alvenis al la aŭstralia kontinento de la nordo antaŭ pli ol 42 000 jaroj. Tamen, ĝia skribita historio ne komenciĝis ĝis kiam esploristoj nederlandaj ĝin unue rigardis en la 17a jarcento.

Papuaj portistoj helpas aŭstraliaj vunditoj en 1942 dum la Dua Mondmilito.

La loĝantaro indiĝena aŭstralia, ĉirkaŭkalkulita en 350 000 loĝantoj en la momento de la eŭropa setlejo, reduktis sin konsiderinde en la 150 sekvaj jaroj, ĉefe pro infektaj malsanoj apud la kultura malintegriĝo kaj al la deviga relokiĝo kiun ili suferis pro la antaŭeniro de la kolonioj.

Post la Dua Mondmilito Aŭstralio kuraĝigis enmigradon el Eŭropo. Ekde la 1970-aj jaroj kaj sekve al la abolo de la politiko pri Blanka Aŭstralio, oni helpis ankaŭ enmigradon el Azio.[1] Kiel rezulto transformiĝis la demografio, kulturo kaj mem-bildo de Aŭstralio.[2] La fino de la konstituciaj ligiloj inter Aŭstralio kaj UR estis plifortigita pere de la aprobo de la *Australia Act 1986*, finigante ajnan britian rolon en la regado de la Aŭstraliaj Ŝtatoj, kaj fermante la eblon de juraj alvokoj al la Priata Konsilantaro en Londono.[3]

Historio de Nov-Zelando

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Historio de Nov-Zelando.

Tāwhiao, dua reĝo de la maorioj, ĉirkaŭ 1890.

La historio de Nov-Zelando datiĝas de antaŭ almenaŭ 700 jaroj, kiam ĝi estis eltrovita kaj eksetlita de polinezianoj, kiuj evoluigis klaran maorian kulturon centritan sur parencecaj ligoj kaj lando. La unua eŭropa esploristo eltrovinta Nov-Zelandon estis Abel Janszoon Tasman la 13-an de decembro 1642. Nov-Zelando estis unu el la lastaj signifaj teroj kiun setlis homoj. En 1931 la lando akiris sendependecon de Britio; de 1945 ĝi estas ano de la Unuiĝintaj Nacioj, kaj de 1947 membro de la Brita Komunumo.

Demografio

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Demografio de Oceanio.

Nomo de regionoj, sekvitaj per landojn kaj ĝiaj flagoj[4]	Areo (km²)	Loĝantaro	Loĝdenso (laŭ km²)	Ĉefurbo	ISO 3166-1
Aŭstralazio[5]					
Aŭstralio	7,686,850	22,028,000	2.7	Kanbero	AU
Nov-Zelando[6]	268,680	4,108,037	14.5	Velingtono	NZ
External territories of Australia:					
Aŝmora kaj Kartia Insuloj	199				
Kristnaskinsulo[7]	135	1,493	3.5	Flying Fish Cove	CX
Kokosinsuloj[7]	14	628	45.1	Okcidenta Insulo	CC
Koralmaraj Insuloj	10	4			
Insulo Herdo kaj insuloj Makdonaldaj	372				HM
Norfolkinsulo	35	2,114	53.3	Kingstono	NF
Melanezio[8]					
Fiĝio	18,270	856,346	46.9	Suvo	FJ
Nov-Kaledonio (Francio)	19,060	240,390	12.6	Noumeo	NC
Papuo-Nov-Gvineo[9]	462,840	5,172,033	11.2	Port-Moresbo	PG
Salomonoj	28,450	494,786	17.4	Honiaro	SB
Vanuatuo	12,200	240,000	19.7	Portvilao	VU
Mikronezio					
Federacio de Mikronezio	702	135,869	193.5	Palikiro	FM
Gvamo (Usono)	549	160,796	292.9	Hagåtña	GU
Kiribato	811	96,335	118.8	Suda Taravo	KI
Marŝala Insularo	181	73,630	406.8	Majuro	MH
Nauro	21	12,329	587.1	Jareno (*de facto*)	NR
Nord-Marianoj (Usono)	477	77,311	162.1	Saipano	MP
Palaŭo	458	19,409	42.4	Melekeoko[10]	PW
Vejkinsulo (Usono)	2	12		Vejkinsulo	UM
Polinezio					
Usona Samoo (Usono)	199	68,688	345.2	Pagopago, Fagatogo[11]	AS
Kukinsuloj (NZ)	240	20,811	86.7	Avaruo	CK
Paskinsulo (Ĉilio)	163.6	3,791	23.1	Hanga Roa	CL
Franca Polinezio (Francio)	4,167	257,847	61.9	Papeete	PF
Havajo (Usono)	16,636	1,360,301	81.8	Honolulu	US
Niuo (NZ)	260	2,134	8.2	Alofo	NU
Pitkarna Insularo (UR)	5	47	10	Adamstaŭno	PN
Samoo	2,944	179,000	63.2	Apio	WS
Tokelao (NZ)	10	1,431	143.1	Nukunonu	TK
Tongo	748	106,137	141.9	Nukualofo	TO
Tuvalo	26	11,146	428.7	Funafutio	TV
Valiso kaj Futuno (Francio)	274	15,585	56.9	Matauto	WF
Sumo	**8,536,716**	**35,669,267**	**4.2**		
Sumo minus kontinenta Aŭstralio	**849,866**	**13,641,267**	**16.1**		

Vejkinsulo

Havajo

Nord-Marianoj

Norda Pacifiko

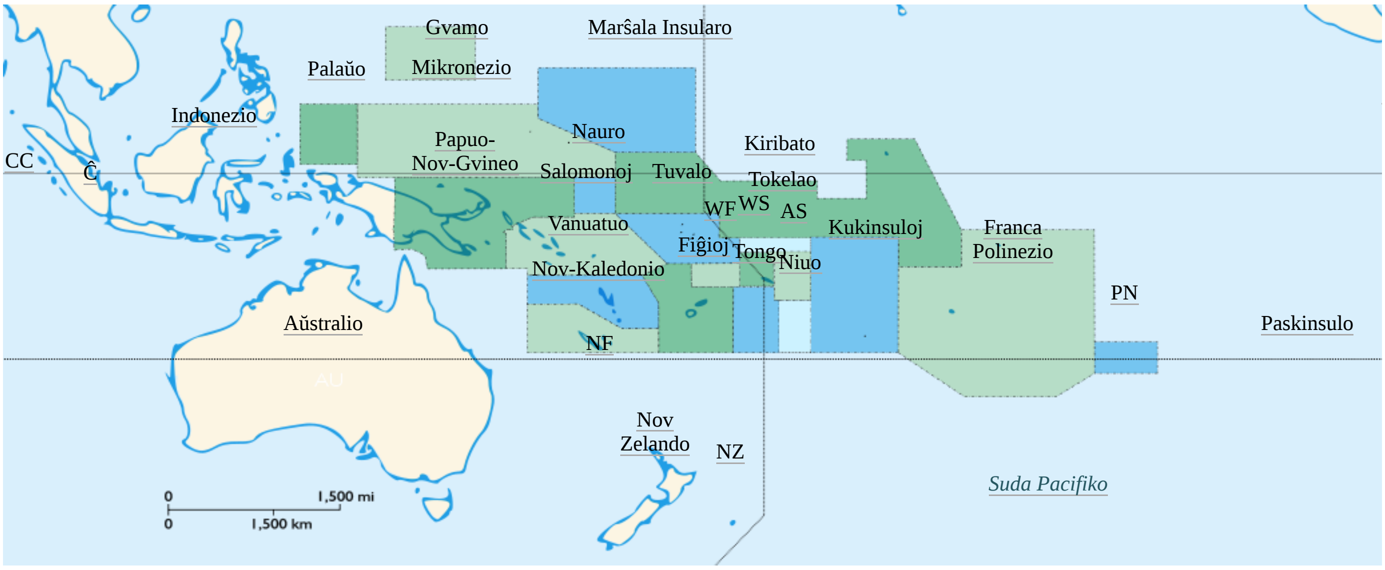
Gvamo
Marŝala Insularo
Palaŭo
Mikronezio
Indonezio
Nauro
Papuo-
Nov-Gvineo
Kiribato
CC
Ĉ
Salomonoj
Tuvalo
Tokelao
WF
WS
AS
Vanuatuo
Kukinsuloj
Franca
Polinezio
Fiĝioj
Tongo
Niuo
Nov-Kaledonio
PN
Aŭstralio
Paskinsulo
NF
AU
Nov
Zelando
NZ
0
1,500 mi
0
1,500 km
Suda Pacifiko

Plej grandaj urboj

La plej grandaj urbaj aglomeraĵoj de Oceanio troviĝas ĉefe en Aŭstralio, la plej loĝata lando de la kontinento, kaj Novzelando estus la dua. Jen la klasigo:

1. Sidnejo kun 4,6 milionoj da loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
2. Melburno kun 4,2 milionoj da loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
3. Brisbano kun 2,1 milionoj da loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
4. Perto kun 1,8 milionoj da loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
5. Aŭklando kun 1,3 milionoj da loĝantoj (Nov-Zelando, 2012)
6. Adelajdo kun 1,3 milionoj da loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
7. Honolulu kun 976,372 loĝantoj (Havajo, Usono, 2012)
8. Gold Coast-Tweed Heads kun 576,747 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
9. Newcastle kun 540,002 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
10. Canberra-Queanbeyan kun 418,292 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
11. Christchurch kun 382,200 loĝantoj (Nov-Zelando, 2012)
12. Wellington kun 381,900 loĝantoj (Nov-Zelando, 2012)
13. Suva-Nausori kun 330,000 loĝantoj (Fiĝio, 2007)
14. Port-Moresby kun 307,643 loĝantoj (Papuazio-Nov-Gvineo, 2009)
15. Wollongong kun 288,101 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
16. Manokwari kun 286,079 loĝantoj (Okcidenta Papuazio, Indonezio, 2010)
17. Sunshine Coast kun 241,643 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
18. Dili kun 234,331 loĝantoj (Orienta Timoro, 2010)
19. Jayapura kun 233,859 loĝantoj (Papuazio, Indonezio, 2010)
20. Hobart kun 216,276 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
21. Hamilton kun 209,300 loĝantoj (Nov-Zelando, 2012)
22. Hilo kun 189,191 loĝantoj (Havajo, Usono, 2012)
23. Kota Sorong kun 184,239 loĝantoj (Okcidenta Papuazio, Indonezio, 2005)
24. Geelong kun 174,086 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
25. Townsville kun 167,636 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
26. Granda Numeo kun 163,723 loĝantoj (Nov-Kaledonio, Francio, 2009)
27. Kahului kun 158,316 loĝantoj (Havajo, Usono, 2012)
28. Cairns kun 146,477 loĝantoj (Aŭstralio, 2011)
29. Papeete kun 131,715 loĝantoj (Franca Polinezio, Francio, 2007)

Kulturo

Arto

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Arto de Oceanio.

La **Arto de Oceanio** estas markita de la multeco de insulaj teritorioj kiuj bordas la Pacifikan Oceanon, elstare la insuloj de Aŭstralio kaj Novzelando, kaj tri ĉefaj areoj de insuloj kaj insularoj: Polinezio, Melanezio kaj Mikronezio.

Referencoj

1. ↑ ↑ Davison, Graeme; Hirst, John; Macintyre, Stuart (1999). The Oxford Companion to Australian History. Melbourne: Oxford University Press. ISBN 0-19-553597-9, pp. 338–39, 681–82.

2. ↑ Davison, Hirst kaj Macintyre, pp. 442–43.
3. ↑ Australia Act 1986 (http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/aa1986114/index.html). Australasian Legal Information Institute. Alirita 17a de Junio 2010.
4. ↑ Regionoj laŭ la kategoriiga mapo de UNO, escepte de tio ke iuj regionoj donitaj ĉi tie povas esti konsiderataj kiel estantaj en ambaŭ kaj en Oceanio kaj en Azio aŭ en Norda Ameriko
5. ↑ Uzado de ĉi tiu termino povas esti malsama. UNO nomas ĉi tiun regionon kiel "Aŭstralio kaj Novzelando."
6. ↑ Novzelando estas ofte konsiderata kiel parto de Polinezio sed ne Aŭstralazio.
7. ↑ 7,0 7,1 Kristnaskinsulo kaj Kokosinsuloj estas Aŭstraliaj eksteraj teritorioj en Hinda Oceano sudokcidente de Indonezio.
8. ↑ Malinkluzivas partojn de Indonezio, insulaj teritorioj en Sud-Orienta Azio (regiono de UNO), ofte konsiderata kvazaŭ ĝi estas en Oceanio.
9. ↑ Papuo-Nov-Gvineo estas ofte konsiderata kiel parto de Aŭstralazio kaj Melanezio. Ĝi estas iam inkluzivata en Malaja insularo de Sud-Orienta Azio.
10. ↑ La 7-an de oktobro de 2006, registaro moviĝis el la antaŭa ĉefurbo Koror enen de Melekeok, kiu estas je 20 km al nordoriento de Koror sur insulo Babeldaob.
11. ↑ Fagatogo estas sidejo de registaro de Usona Samoo.

Moai sur insulo Rano Raraku.

Bibliografio

- Journal de la Société des océanistes (89 numeroj konsulteblaj rete (http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/revue/jso) en 2012, kaj en 2018 kontribuoj publikigitaj de 1945 al 2000)

Vidu ankaŭ

- Aŭstralazio
- Nova Mondo
- Aŭstralazia ekozono
- Pacifika ekozono
- Europanoj en Oceanio
- Geoskemo de la Unuiĝintaj Nacioj pri Oceanio

Landoj kaj teritorioj de Oceanio		
Aŭstralio	Aŭstralio • Kokosinsuloj • Kristnaskinsulo • Norfolkinsulo	
Melanezio	Fiĝioj • Nov-Kaledonio • Papuo-Nov-Gvineo • Molukoj • Salomonoj • Vanuatuo	
Mikronezio	Federacio de Mikronezio • Gvamo • Kiribato • Marŝala Insularo • Nauro • Nord-Marianoj • Palaŭo	
Polinezio	Kukinsuloj • Nov-Zelando • Niue • Pitkarna Insulo • Polinezio Franca • Samoo • Tokelao • Tongo • Tuvalo • Usona Samoo • Valiso kaj Futuno	

Kontinentoj	
Kontinentoj	Afriko Antarkto Azio Aŭstralio kaj Oceanio Eŭropo Sudameriko Nordameriko
Geologiaj superkontinentoj	Gondvano, Kenorlando, Kolumbio, Laŭrazio, Pangeo, Panotio, Protogondvano, Protolaŭrazio, Rodinio, Vaalbaro
Historiaj kontinentoj	Arktido, Aziameriko, Atlantiko, Avalonio, Baltiko, Eŭrameriko, Suda Ĉinio, Kalahario, Kazaĥstanio, Kongo, Laŭrentio, Norda Ĉinio, Siberio, Uro

Elŝutita el "https://eo.wikipedia.org/w/index.php?title=Oceanio&oldid=6994832"

Ĉi tiu paĝo estis lastafoje redaktita je 13:45, 13 jul. 2020.

La teksto disponeblas laŭ la permesilo Krea Komunaĵo Atribuite-Samkondiĉe 3.0 Neadaptita; eble aldonaj kondiĉoj aplikeblas. Vidu la uzkondiĉojn por detaloj.